PROFESORUL ILIE DAN (1938–2014)

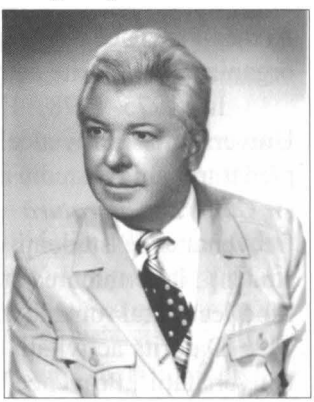
Professor Ilie Dan (1938–2014)

(*Zusammenfassung*)*

Der Verfasser stellt im folgenden Artikel das Leben und die Tätigkeit des Bukowiner Universitätsprofessors Ilie Dan dar. Er beschäftigte sich mit der rumänischen Linguistik, Onomastik, Toponymie, Grammatik, Geschichte, Zivilisation und Literatur. Weiter hat er Rumänisch an der Universität „Provence" in Aix-en-Provence (Frankreich) unterrichtet und war Mitglied des Redaktionsteams der dortigen Zeitschrift, *Cahiers d'études romanes*. Als Professor nahm er an verschiedenen internationalen Tagungen in Bukarest, Avignon, Aix-en-Provence, Marseille, Loches, Nisa teil. Seine Tätigkeit als Schriftsteller umfasst über 40 Bücher (Gedichtbände, Prosa, Literaturkritik, Übersetzungen).

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Ilie Dan, Bukowiner Schriftsteller, Universitätsprofessor, rumänische Literaturgeschichte, rumänische Sprache, Gedichte.

Ilie Dan s-a născut în 11 septembrie 1938, în Pârteştii de Jos, judeţul Suceava, fiind al doilea copil din cei zece ai familiei Gheorghe şi Veronica Dan. După absolvirea şcolii primare din localitatea natală şi a celei medii de băieţi din Suceava (azi, Colegiul „Ştefan cel Mare" din Suceava), în 1955, şi-a asigurat existenţa lucrând ca inspector statistic (el, care fusese corigent la matematică!) la Sfatul Popular Raional Gura Humorului. În târgul dintre obcini, în timpul liber, a citit cu statornicie în biblioteca orăşenească, primind, în urma unui concurs, diploma şi insigna de „Prieten al cărţii", fapt ce l-a determinat să se orienteze definitiv către filologie şi, ca urmare, a finalizat studiile universitare la Iaşi, în 1961, ca şef de promoţie, cu media generală 9,87.

Student fiind, Ilie Dan s-a manifestat cu vrednicie la activitatea cercurilor ştiinţifice studenţeşti (pe cel de *Lingvistică* l-a şi condus). În 1960, la Cluj, la

* Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

BDD-A32895 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:50:58 UTC)

sesiunea pe țară a cercurilor științifice studențești, a obținut premiul I, cu o lucrare referitoare la revistele literare ieșene din perioada interbelică; la cenaclul literar al facultății, vizitat cu o ocazie de regretatul Petru Comarnescu, care a și notat în jurnalul său: „Apoi au citit versuri studenții Sergiu Adam, Ion Popescu, George Cârligeanu, acesta orb, Stoian, Grigoriu, Iacoban, Ilie Dan, acesta din urmă nu versuri, ci proză despre foametea din Bucovina din 1938. Prozatorul are talent... Ilie Dan mi-a pus întrebări mai interesante, înainte"[1]. Încă din tipul studenției, modest, desigur, a început activitatea științifică orientată în două direcții care valorificau pregătirea sa filologică: istorie literară și lingvistică.

A avut șansa de a se forma sub „bagheta" unor profesori de excepție ca statut moral și intelectual: N. I. Popa (fratele scriitorului Victor Ion Popa), Al. Dima, Al. Zacordonet, Al. Husar, Șt. Cuciureanu, Th. Simenschy, D. Gafițanu, G. Istrate și Const. Ciopraga. Cu ultimii doi avea să colaboreze mai târziu la editarea operelor lui Sextil Pușcariu și Mihai Codreanu.

După absolvirea facultății a fost numit asistent, în 17 septembrie 1961, la Catedra de Limba Română a Universității ieșene, parcurgând întreaga ierarhie didactică, fiind numit, prin concurs, profesor titular în 1993. A ținut seminarii și cursuri la Facultatea de Filologie și la cea de Teologie Ortodoxă.

În ultimi trei ani de activitate a predat un curs de *Onomastică românească*, dar disciplina pe care a slujit-o cu pricepere și pasiune a rămas, pentru întreaga carieră, *Istoria limbii române (Gramatica istorică)*. A predat și alte discipline, între care: *Lingvistică generală, Lingvistică romanică*, *Dialectologie*, *Psiholingvistică,* și *Biblioteconomie*, ultimele două fiind cursuri facultative, la care se înscriau studenți și de la alte secții sau facultăți.

Ca profesor, a participat la congrese internaționale (București, Avignon, Aix-en-Provence, Marsilia, Loches, Nisa), la colocvii și sesiuni științifice organizate în diferite centre culturale din țară.

În 1975–1978, Ilie Dan a funcționat ca lector de limba română la Universitatea „Provence" din Aix-en-Provence (Franța). Pentru studenții francezi a predat trei ani de studiu cu următoarea structură: *Inițiere* (anul I), *Nivelul II* (anul II) și *Curs de literatură și civilizație românească* (anul III). Cursurile au fost frecventate de studenți de la toate facultățile. Dacă a început activitatea cu opt studenți, la terminarea stagiului, în cei trei ani de studiu, erau înscriși 312 cursanți, fiind lectoratul român (dintre cele existente atunci) cu cei mai mulți audienți.

Datorită activității sale susținute, a fost numit în Comisia pentru laboratoare a Universității „Provence" și membru în comitetul de redacție al revistei facultății, *Cahiers d'études romanes* (singurul lector străin), în care, de altfel, a publicat (chiar și după întoarcerea în țară) mai multe studii și recenzii, legate de limba și literatura română. Pentru aceștia, profesorul român a multiplicat lucrarea *Le verbe roumain*.

[1] Petru Co ...05, p. 33.

BDD-A32895 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:50:58 UTC)

Ca lector de limba română în Aix-en-Provence, el s-a remarcat şi ca mesager al culturii române, organizând (cu materiale proprii, aduse din ţară, inclusiv prosoapele ţesute de mama sa pentru înmormântare!) două expoziţii – *Cunoaşteţi România?* şi *Itinerar turistic în România* –, seri de poezie românească, audiţii muzicale şi conferinţe (*Mănăstirile din Nordul Moldovei*, *Eminescu*, *Brâncuşi*, *Marin Preda*) şi a publicat articole în ziarele „Le Soir" (Paris), „Le Provençal" şi „Le Meridional" (Marsilia).

În timpul sejurului său, profesorul a reuşit să obţină burse pentru 30 de studenţi francezi, care au participat la cursurile de vară de la Braşov şi Sinaia. Cu ocazia Centenarului Independenţei României, Ilie Dan a organizat (9–10 decembrie 1977), la Aix-en-Provence şi Marsilia (aici delegaţia română a fost primită de primarul oraşului) un colocviu franco-român, la care, pe lângă personalităţi franceze din domeniu, au participat şi profesori români, între care academicienii Dan Berindei şi Gheorghe Platon. Evenimentul, ca şi alte activităţi organizate de „la section de roumain", a fost consemnat în presa din mai multe oraşe provensale. În ultimii doi ani de activitate, lectorul român a făcut parte din comitetul executiv al *Centre universitaire de la Romania* (cu sediul la Malaga, Spania), care organiza profesorii, cercetătorii şi studenţii pentru studierea limbilor şi literaturilor romanice. Despre activitatea sa, au trimis câte un raport Rectoratului Universităţii din Iaşi domnii Jean-Claude Bouvier, prorector şi Guy Mercadier, decan. Acesta din urmă scria, printre altele, rectorului universităţii ieşene: „Expozeul precedent, totuşi succint, afirmă excepţionala activitate depusă de domnul profesor Ilie Dan. În şedinţa din 28 iunie 1978, Consiliul Institutului de Limbi Romanice şi din America Latină a exprimat în unanimitate domnului Ilie Dan recunoştinţa sa pentru strălucirea pe care a ştiut să o dea limbii şi culturii ţării sale".

Pentru întâia oară în Franţa, Ilie Dan a organizat şi o oră de primire-conversaţie (de „deschidere", spun francezii), în cadrul căreia se întâlnea cu publicul larg (medici, ingineri, comercianţi), care doreau să viziteze România, prilej cu care primeau toate informaţiile necesare şi pliante.

Despre activitatea lui Ilie Dan s-a scris (cu fotografii) în ziare din Provence, dar şi în publicaţii româneşti: „România liberă", „România literară", „Luceafărul", „Tribuna României", „Cronica", „Flacăra Iaşului" ş. a..

Ilie Dan a obţinut titlul de doctor în filologie la 8 iulie 1976, în cadrul Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, cu teza *Toponimia Văii Solonţului* (tipărită în 1980, cu titlul *Toponimie şi continuitate în Moldova de Nord*), având ca îndrumător pe profesorul Gavril Istrate.

El a predat mai multe discipline timp de câţiva ani şi la universităţi particulare din Iaşi, precum „Dimitrie Cantemir", „Mihai Eminescu" şi „Mihail Kogălniceanu".

Pe lângă activitatea didactică şi cea ştiinţifică, profesorul ieşean a desfăşurat şi o variată activitate culturală, concretizată în conferinţe, expuneri şi prezentări de cărţi în unele oraşe din Moldova, la case memoriale şi la salonul internaţional de carte de la Iaşi

BDD-A32895 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:50:58 UTC)

Timp de peste 35 de ani, a colaborat statornic la Radio Iaşi, în cadrul unor emisiuni ca *Grai şi suflet românesc* şi *Zăbavă printre oameni şi cărţi*. A avut şi două emisiuni speciale: *Iaşul amintirilor* şi *Povestea unui nume* (până în februarie 2008).

Ilie Dan a fost membru al Uniunii Scriitorilor din România, al Societăţii Scriitorilor Bucovineni şi al Societăţii Române de Lingvistică Romanică (al cărei premiu I-a primit în 1975). A fost preşedinte de onoare al Fundaţiei Culturale „I. I. Mironescu" (Neamţ) şi cetăţean de onoare al comunelor Pârteştii de Jos (Suceava) şi Tazlău (Neamţ).

Mare iubitor al lecturii, Ilie Dan a rămas pentru toată viaţa un om al cărţilor. A publicat peste 40 de volume (dintre care unul în colaborare cu Anca Simireanu). În reviste de specialitate din ţară şi din străinătate (Franţa, Italia, Polonia şi Republica Moldova), el a semnat un număr impresionant de studii, articole, recenzii. De asemenea, a îngrijit un număr mare ediţii critice din diferiţi autori români (I. I. Mironescu, M. Codreanu, Octav Botez, I. Creangă, Sadoveanu etc.). A tradus şi două volume din limba franceză: *Tartarin din Tarascon*, de Daudet şi *Societatea rafinată*, de Muchembled. Acestora li se adaugă prefeţele pe care le-a scris la volumele unor autori cunoscuţi.

Activitatea ştiinţifică şi publicistică a profesorului Ilie Dan a avut ca obiect de studiu, indiferent de tematica abordată, limba şi literatura naţională în originalitatea şi evoluţia lor din punct de vedere temporal şi spaţial. Ea s-a orientat în trei direcţii principale: a) lingvistică şi filologie; b) onomastică românească. O altă coordonată a contribuţiei sale în acest domeniu o reprezintă critica şi istoria literară, în legătură cu care se află începând cu volumul de debut, *Contribuţii* (1978), urmat de altele zece, apărute până în septembrie 2008.

Lucrările de lingvistică se referă, în mod deosebit, la aspecte din istoria limbii române, fie cu caracter general (originea şi evoluţia limbii române, teritoriul de formare, locul ei între limbile romanice, lexicul latinesc al limbii române etc.), fie la unele particulare (vocativul românesc, postpunerea articolului, termeni creştini de origine latină), unele studii din această ultimă categorie fiind publicate în Franţa şi Polonia. Din acest punct de vedere, lăsând deoparte studiile şi articolele de acest gen, merită menţionate volumele: *Contribuţii la istoria limbii române* (1983); *Altfel de martori* (2002), cu valorificarea operei lui Sextil Puşcariu, A. Philippide şi Theofil Seminschy; *Probleme de filologie română* (2003) şi primele două părţi din *Contribuţii la filologia şi onomastica românească* (2008).

O menţiune aparte merită şi volumul *Lingvistică şi filologie* (2008), dedicat părinţilor săi. În prima parte din volumul publicat în 2003 sunt deosebit de valoroase studiile: *Româna – limbă romanică*; *Continuitatea populaţiei daco-romane în Dacia*; *Teritoriul de formare a limbii române*; *Individualitatea limbii române*; *Le lexique latin du roumain* (*Aspects particuliers*). Ne permitem să citărm din ultima pagină a cărţii: „Limba română a rămas şi ne-a statornicit, prin cuvinte, în spaţiul de la

BDD-A32895 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:50:58 UTC)

Ea ne-a dat conştiinţa romanităţii, determinarea unui popor care a năzuit statornic spre pace şi libertate, semnificativ unităţii etnice, fiind limba ţinuturilor româneşti şi instrumentul cultural al naţiunii române.

Comoară şi lumină în timp, devenire istorică şi înălţare sufletească, limba noastră e monumentul măreţ al timpului românesc".

Şi în volumul *Lingvistică şi filologie* întâlnim o tratare judicioasă şi pertinentă a unor aspecte din istoria limbii noastre, precum în studiile: *Unele aspecte ale articolului românesc*, *A proposito de la posposicion del articulo rumano*, *Termeni creşteni de origine latină în limba română*, *Preocupări filologice la „Şezătoarea"*, *Titu Maiorescu şi problemele limbii române*.

În legătură cu volumul *Probleme de filologie română,* Ion Popescu-Sireteanu nota următoarele, în finalul recenziei sale din „Revista Română": „Cartea profesorului Ilie Dan excelează prin idei clar exprimate şi printr-o mare bogăţie de informaţii, astfel că cititorul dobândeşte, pe de o parte, numeroase informaţii privitoare la istoria limbii române, iar pe de alta, i se pune la îndemână o bogată listă bibliografică (fiecare capitol se încheie cu bibliografia problemei).

Această lucrare, adăugată la multe altele publicate de Ilie Dan, contribuie la conturarea unei însemnate personalităţi a culturii româneşti actuale".

Acelaşi universitar ieşean, într-o recenzie din „Bucovina literară", încheia astfel: „Această ultimă apariţie editorială a lui Ilie Dan cuprinde, cum am văzut, importante cercetări lingvistice şi filologice, care au menirea de a contribui la formarea unor noi generaţii de intelectuali". I. Nedelea, într-o cronică intitulată *Din dragoste pentru limba română*, nota următoarele: „autorul face operă de cultivare a limbii atât prin alegerea şi tratarea subiectelor, cât şi prin propria scriitură".

În *Contribuţii la filologia şi onomastica românească* (2008) pune în valoare, din perspectivă modernă, opera unor mari lingvişti şi filologi români, precum Timotei Cipariu, B. P. Hasdeu, Alexandru Lambrior, Alexandru Philippide, Ioan Bianu şi Sextil Puşcariu, numit, *à juste titre*, „un savant european". O notă aparte reprezintă studiul *Dimitrie Onciul şi ortografia românească*, Ilie Dan fiind singurul cercetător care a semnalat şi comentat *Îndreptarul* apărut la Viena în 1883, datorat celebrului istoric (născut la Straja, în Bucovina).

Inedită şi foarte interesantă este a doua secţiune a cărţii *Traducere şi adaptare*, în care întâlnim următoarele studii: *Traduceri din Eminescu, în Franţa şi Olanda*; *Nicolae Gane, traducător din Dante*; *Poveştile lui Creangă în versiune franceză* şi *Theofil Simenschy şi colecţia lui Ispirescu.* Cartea a fost caracterizată succint, dar exact, de Ion Paranici, într-o recenzie purtând titlul *Elogiu şi rigoare ştiinţifică*, al cărei final este următorul: „Prin toate fibrele lui, opul la care ne referim poate declanşa şi susţine, în cazul multor intelectuali, bucuria lecturii".

Activitatea filologică a lui Ilie Dan include şi o componentă specială, el devenind, între 1968 şi 2008, unul dintre cei mai cunoscuţi şi apreciaţi editori din ţară. În acest domeniu, el a urmărit constant publicarea, în ediţii critice, a scriitorilor din Moldova, unii dintre ei ne parvenind uitaţi sau valorizaţi incomplet sau

BDD-A32895 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:50:58 UTC)

chiar nedrept, fiind, cum a mărturisit-o public de mai multe ori, un „arheolog" literar.

Pe de altă parte, profesorul ieşean a avut în vedere pe scriitorii consideraţi – după opinia lui Şerban Cioculescu – „de raftul al doilea". Colaborând, timp de patru decenii, cu edituri din Bucureşti, Iaşi şi Timişoara, filologul a pus la dispoziţia cititorilor opera autorilor studiaţi în colecţii de prestigiu ca: „Scriitorii români", „Restitutio", „Biblioteca pentru toţi", „Litere" ş.a. Au fost îngrijite (ediţie, prefaţă, aparat critic, note, glosar) operele lui I. I. Mironescu, Nicolae Gane, Al. O. Teodoreanu, C. Hogaş, Mihai Codreanu, G. Topîrceanu, Al. Cazaban, Octav Botez, Delavrancea, D. D. Pătrăşcanu.

O menţiune particulară merită ediţiile datorate lui Ilie Dan, de mare utilitate pentru cercetători, studenţi, profesori şi elevi, precum: *Studii despre Ion Creangă* (1973), *Studii despre opera lui Sadoveanu* (1977), *Destinul unui clasic: Ion Creangă* (1989), ca şi cele două ediţii (apreciate în ţară şi în străinătate) din opera creatorului şcolii lingvistice de la Cluj, Sextil Puşcariu: *Cercetări şi studii* şi *Limba Română*, vol. I.

Preocuparea constantă a lui Ilie Dan, ca lingvist, rămâne, fără îndoială, onomastica românească ca studiu al numelor proprii: de locuri şi de persoane; el este considerat unul din specialiştii români din acest domeniu, lucrările sale fiind deosebit de apreciate .

Cu privire la acest spaţiu de cercetare, în afară de teza de doctorat – *Toponimie şi continuitate în Moldova de Nord* (1980), Ilie Dan a mai publicat şi următoarele volume: *Numele de locuri în limba română* (2002), *Studii de onomastică* (2006), *Nume proprii româneşti* (2006) şi *Contribuţii la filologia şi onomastica românească* (2008). El este şi autorul *Cursului de toponimie românească*, multiplicat la Bacău, în 1995.

În toate contribuţiile sale în acest domeniu, Ilie Dan a urmat cu consecvenţă două direcţii: una se referă la chestiuni cu caracter general, fundamentale în cercetările de onomastică, precum raportul dintre apelative şi toponime, toponimie şi istorie, raportul nume proprii – nume comune, relaţia dintre numele de loc şi numele de persoană, implicaţiile istorice în studiul toponimiei româneşti, analiza lingvistică în toponimie. Toate acestea au implicat o abordare interdisciplinară pe baza unor criterii de lingvistică generală, dar şi invocarea unui material toponimic din limba română şi din alte limbi europene; o altă orientare are în vedere cercetări parţiale, strict limitate, aşa cum o întâlnim în amplele studii intitulate *Sufixele în toponimia românească*, *Formarea numelor de familie româneşti*, *Observaţii asupra toponimiei Văii Solonetului*, *Numele proprii în opera lui Creangă*.

Un al doilea segment important din activitatea sa ştiinţifică l-a constituit istoria literară. De fapt, cercetarea literaturii române (autori, cărţi, reviste, conexiuni culturale), mai ales din ultimele două secole, a prezentat o preocupare constantă şi o pasiune nedezmințită, începând cu debutul publicistic („Zorii noi", Suceava, 2 decembrie 1961) şi cu cel în volum (*Contribuţii*, Bucureşti, 1978).

BDD-A32895 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:50:58 UTC)

Cercetările sale s-au concretizat nu numai în cărți, ci și în studii, articole, recenzii și prefețe, unele contribuții fiind publicate în franceză în Franța, iar altele în română în Italia (*Noi Tracii*). Ilie Dan a publicat următoarele volume de istorie și critică literară: *Contribuții* (1978), *Confluențe* (1980), *I. I. Mironescu* (1982), *Anton Pann* (1989), *Pașii memoriei* (2001), *Altfel de martori* (2002), *Popas printre oameni și cărți* (2004), *Nasc și la Moldova oameni* (2006), *Retrospectivă și perspectivă* (2007), dar și unul de publicistică, în care literatura română și cea universală ocupă un loc preponderent, intitulat *La mijloc și pe margine*, aflat sub tipar. În scopul realizării unui instrument auxiliar în predarea literaturii universale, împreună cu Anca Simireanu a publicat și un *Mic dicționar de literatură universală* (2003).

Și în această componentă a activității sale științifice și literare, profesorul Ilie Dan a urmat două direcții convergente, care se interferează atât în ceea ce privește autorii studiați, cât și metoda de analiză a istoricului literar: pe de o parte, cercetarea și reevaluarea operei marilor scriitori români (Eminescu, Creangă, Sadoveanu), iar pe de alta, o nouă interpretare a operei unor scriitori (în special moldoveni) „uitați" sau judecați prea sever, inconsecvent sau parțial, chiar și de către un „interpret" de talia lui G. Călinescu. (Gane, I. I. Mironescu, D. D. Pătrășcanu, Al. O. Teodoreanu ș.a.). Cei mai mulți dintre aceștia din urmă sunt cei pe care i-a editat, potrivit unor criterii științifice adecvate, însoțind opera lor de o prefață (studiu introductiv) și comentarii (note). Din prima categorie (să zicem, a scriitorilor „mari"), merită menționate studiile de sinteză intitulate: *Eternitatea poeziei românești: Eminescu*; *Destinul unui clasic: Ion Creangă*; *Epopeea prozei: Mihail Sadoveanu* (din volumul *Nasc și la Moldova oameni*), dar și *Ștefan cel Mare, personaj literar*, *Memorialistica lui Gane*, *O filiație posibilă Sadoveanu-Labiș*, *Păcală, haz și necaz* (din volumul *Retrospectivă și perspectivă*).

Din cea de-a doua categorie de studii literare fac parte cele care au în vedere un aspect particular sau aduc date noi pe baza cercetărilor de arhivă și a corespondenței scriitorilor respectivi, ca și a presei vremii, ca în cazurile: *Virtuțile comicului: D. D. Pătrășcanu*, *Un poet vesel-trist: George Topîrceanu* (*Nasc și la Moldova oameni*), *Corespondență privitoare la prima monografie Creangă*, *Caragiale omagiat de Sadoveanu*, *Veronica Micle – legendă și adevăr*, *„Fenomenul" Păstorel* (*Retrospectivă și perspectivă*).

Un aspect particular și inedit din studiile de istorie literară ale lui Ilie Dan îl constituie traducerea și interpretarea creației unor autori români în spațiul european, el evocând totdeauna cercetări sau necunoscute nu numai publicului larg interesat, ci chiar și cercetătorilor din domeniul respectiv. Este cazul următoarelor contribuții: *Un studiu francez despre Eminescu* (volumul *Pașii memoriei*), *Traduceri din Eminescu, în Franța și Olanda*; *Nicolae Gane traducător din Dante*; *Poveștile lui Creangă „traduse" în franceză* (din volumul *Contribuții la filologia și onomastica românească* – în secțiunea intitulată *Traducere și adaptare*).

Cum era și firesc, cărțile de istorie literară ale lui Ilie Dan, începând cu cea de debut – *Contr* de referință în

BDD-A32895 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:50:58 UTC)

studiul literaturii române în context european. În majoritatea cronicilor şi recenziilor au fost menţionate elementele de bază ale demersului critic al autorului: context socio-cultural, raportul biografie-operă, teme şi personaje, originalitatea scriiturii, locul operelor în planul literaturii române şi al celei europene. Dintre numeroasele aprecieri total favorabile, ne permitem să citãm unele referiri în ordinea cronologică a apariţiei volumelor lui Ilie Dan: „În general, Ilie Dan trece în revistă operele scriitorilor, examinează acribios ideile consacrate ale înaintaşilor şi contemporanilor cu privire la ele, adoptă o atitudine estetică mobilă, deschizătoare de perspective noi în receptarea lor, apoi stabileşte locul creatorilor respectivi în câmpul literaturii române şi universale" (Constantin Blănaru, 1978); „Monografia de faţă (*I. I. Mironescu* – n. n.), care nu este singura manifestare scriitoricească a lui Ilie Dan faţă de I. I. Mironescu, întruneşte remarcabile calităţi de fond şi de formă, făcând-o deopotrivă de utilă pentru o gamă largă de specialişti" (I. Saizu, 1982); „Cum am putut vedea şi în alte lucrări, Ilie Dan, erudit în tema abordată (micromonografia *Anton Pann* – n. n.) are un spirit proteic mereu activ, dar nu şi ostentativ, reamintirea opiniilor altor istorici şi critici literari apare în multe feluri, impunându-se aspecte de reper, de argumentare şi – uneori – de finalizare a unui demers critic" (Constantin Blănaru, 1991); „Aceasta ca pentru a completa un volum de sensibilă introducere în cultură, pe calea memorialisticii cu uneltele verificate ale lirismului veritabil, având ca fundament dragostea de patrie, exprimată declarat sau implicit" (Liviu Papuc, *Altfel de martori*, 2002); „Cartea bucovineanului Ilie Dan (*Altfel de martori* – n. n.) este un omagiu adus pământului, limbii române şi culturii româneşti şi universale, de aceea o şi dedică, în semn de recunoştinţă, dascălilor săi. Citirea şi recitirea ei ne îmbogăţeşte" (Ion Popescu-Sireteanu, 2003); „Scriitorul Ilie Dan rămâne un veşnic interesat de descifrarea cărţilor, un fin analist al literaturii de la noi şi de aiurea, un om de litere născut cu o eleganţă intelectuală" (Nicolae Busuioc, *Cetatea gânditoare*, 2005); „În concluzie, volumul *Nasc şi la Moldova oameni* este o pledoarie *pro domo*, un breviar literar de la Eminescu până la Al. O. Teodoreanu, considerând (fără a o afirma răspicat însă) că spiritualitatea moldavă este mai pregnantă atât prin pătrunderea noilor idei, cât şi prin critica şi creaţia literară" (Rodica Mureşan, *Bucovina literară*, 2006); „Atent la detaliu, Ilie Dan arată şi în această carte (*Retrospectivă şi perspectivă* – n. n.) că, alături de lingvistică, îi sunt apropiate şi poezia, critica şi istoria literară, dăruind cititorului un bagaj de informaţii variate şi interesante, dublate de judecăţi pertinente" (*Convorbiri literare*, 2008); „Aproape toate studiile din primul capitol au caracter exhaustiv (introducere în temă, incursiuni strict necesare în contextul acesteia, analize, corelaţii, paralele, concluzii privind locul unei opere sau al alteia în sfera valorilor)" (Constantin Blănaru, *Bucovina literară*, 2008); „Cât despre Moldova şi Bucovina prin cărţile şi scriitorii lor, *Retrospectivă şi perspectivă* de Ilie Dan este deopotrivă cartea unui intelectual mândru că este român şi încrezător în puterea românilor de a depăşi acum, ca şi altădată, încercările vremurilor. Credinţa sa este hrănită de scrieri şi autori şi afirmată prin curajul de a continua să citească şi să scrie când totul pare a-i fi împotrivă" (Doina Cernica, *Crai nou*, 2008).

BDD-A32895 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:50:58 UTC)

Cercetările de critică şi istorie literară ale lui Ilie Dan probează informaţie şi erudiţie, structură şi analiză, claritate în expunere şi implicarea sa totală şi sinceră în „deslușirea" fenomenului cultural românesc.

În planul activităţii sale creative, Ilie Dan s-a manifestat ca un ca un liric ardent, original pe plan ideatic, dar şi din punct de vedere al stilisticii prozodice. Surpriza a fost cu atât mai mare cu cât colegii de liceu şi de facultate ştiau că era considerat o speranţă a prozei româneşti din acea perioadă. Încă din liceu, Ilie Dan, a înfiinţat un cenaclu literar al elevilor. Ba chiar, în februarie 1954, a participat, la Botoşani, la întâlnirea pe ţară a cenaclurilor literare, prilej cu care ocazie l-a cunoscut pe Nicolae Labiş. Cei care l-au descoperit l-au recomandat (împreună cu I. Paranici) pentru Şcoala de Critică şi Literatură „Mihai Eminescu" din Bucureşti. Dar n-a fost să fie! În timpul studiilor universitare, el a participat cu schiţe şi povestiri la activitatea cenaclului Facultăţii de Filologie, fiind remarcat, cu prilejul unei vizite, de criticul de artă Petru Comarnescu (fapt consemnat în *Jurnalul* acestuia, publicat la Suceava în 2005, prin grija lui Nicolae Cârlan). După terminarea studiilor, Ilie Dan a publicat în „Ateneu" şi în ziare din Iaşi şi Suceava mai multe schiţe şi povestiri şi a început un roman (din care a scris doar primele două capitole), intitulat *Ultima săptămână.* Într-o vacanţă la Mănăstirea Humor (judeţul Suceava), a început un altul (scris la persoana întâi, cu titlul *Insula interzisă*), din care a aşternut pe hârtie doar primul capitol. Prozatorul începuse să fie uitat!

În schimb, sub zodia unei iubiri furtunoase, a început să „cioplească" versuri şi să zidească metafore, în consonanţă cu starea sa sufletească. Cu timpul au apărut unele poezii în „Cronica", „Convorbiri literare", „Ateneu", „Dacia literară", „Pagini bucovinene" şi „Bucovina literară". În 1981, Editura „Eminescu" i-a tipărit primul volum de versuri, cu titlul *Cumpăna gândului.* Aceeaşi editură i-a publicat următorul volum – *Semnul zăpezii* (1984). Până în 2013, Ilie Dan a dăruit cititorilor câte un florilegiu din creaţia sa, într-un numar de 21 de volume, ultimul fiind o antologie – *Drumeţul înzăpezit*, alcătuită de el însuşi, pentru a marca cel de-al 75-lea an al existenţei sale, titlu care trădează, indubitabil, o ascunsă premoniţie.

Şi o simplă enumerare a volumelor de versuri publicate subliniază arderea interioară a poetului Ilie Dan: *Furtuna unui anotimp* (Iaşi, 1989), *Orga inimii* (Timişoara, 2000), *Draperia de ceaţă* (Iaşi, 2003), *Cascade* (Iaşi, 2005), *Insula mirărilor* (Iaşi, 2005), *Clopotul din iarbă* (Botoşani, 2005), *Amurg învins* (Iaşi, 2006), *Curcubeu de suflet* (Botoşani, 2006), *Vitralii* şi *Taina Albă* (Botoşani, 2008), *Insomnia ploilor*, *Crucea de gheaţă* şi *În pridvorul cerului*, apărute la Botoşani, în 2009; *Nisipul din rouă* (Iaşi, 2010), *Omătul albului suspin*, *Surâsul înserării vinovate* şi *Cărarea viscolită*, publicate la aceeaşi editură botoşăneană (Quadrat), în 2011, şi *Stejarul fulgerat* (2012).

A publicat, de asemenea, versuri în antologii poetice apărute la Iaşi şi Suceava.

În mai multe intervenţii publice, autorul acestor volume mărturisea că doi poeţi de marcă l-au influenţat de la început: Shakespeare (în *Sonete*, traduse

BDD-A32895 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:50:58 UTC)

magistral în română de Ion Frunzetti), în ceea ce priveşte dinamica ideilor şi fondul reflexiv al poeziei, şi Serghei Esenin, pentru aspectul metaforizant al creaţiei sale (şi ea, tradusă admirabil de ieşeanul George Lesnea).

Cercetate cu atenţie *in nuce*, înţelese în dimensiunea lor ideatică şi prozodică, versurile lui Ilie Dan se refuză unor modele sau influenţe detectabile, ca atmosferă, gând şi simţire, stil şi tip de versificaţie. El rămâne, constant, egal cu sine, chiar şi în structura poetică, refuzând poemele ample (cu excepţia primelor două volume), preferinţa sa orientându-se spre catrene şi distihuri. Poate că această opţiune a fost determinată, afectiv şi lingvistic, de cultura filologului, care începuse o nouă şi originală carte, *Viaţa şi moartea cuvintelor*. În mod deosebit, distihurile (care alcătuiesc, integral, volumele *Insula mirărilor* şi *Vitralii*) presupun un mare efort spre concentrare şi esenţializare, ele fiind nişte veritabile definiţii lirice pe baza simbiozei dintre *idee* şi *metaforă*, amintind de haiku-urile japonezilor. Unii comentatori au afirmat că, în momentul de faţă, Ilie Dan este, în privinţa distihurilor, unul dintre cei mai buni din România. De altfel, specia nu este prea cultivată în lirica românească actuală.

Esenţa şi originalitatea poeziei lui Ilie Dan a fost foarte bine remarcată în postfaţa la volumul *Draperia de ceaţă*, semnată de Adrian Dinu Rachieru, care considera că „în tot ce face, Ilie Dan rămâne un intratabil poet".

Cu certitudine, poezia lui Ilie Dan e una luminoasă (deşi există şi umbrele trecutului sau spaima lui *fugit irreparabile tempus*), de o mare simplitate şi concentrare, dominată de mulţimea, semnificaţia şi noutatea metaforelor, care „inundă" poezia sa. Copilăria, satul natal, focul marilor trăiri, Iubirea-Minune, implacabila rostogolire a clipelor dictată de Cronos, precum şi teama faţă de „marea taină" – iată componentele care dau consistenţă şi inedit creaţiei poetice a cunoscutului (şi iubitului!) profesor şi filolog din Iaşi.

Aproape toate aceste coordonate ale artei poetice erau anunţate încă din primele două volume publicate, ale căror titluri (*Cumpăna gândului* şi *Semnul zăpezii*) „trădează" starea de spirit a poetului, felul său de a înţelege şi a judeca cele înconjurătoare: misterul naturii, nemoartea Iubirii şi Drumul spre dincolo, vegheat de ochiul lui Dumnezeu, într-un cuvânt, un *modus vivendi* al spunerii, prin cumul de gânduri şi sentimente, sincere, vulcanice, pe alocuri, jalonând, în plan poetic, un destin răstignit pe crucea timpului. „Temele" sau „motivele" capătă o pecete stilistică originală, a unui „suflet haiduc şi copil", din care nu lipsesc impulsuri meditative, explozii erotice, bogăţia imagistică, dar şi energia şi dramatismul trăirii autentice (fie şi retrospectivă!), cu tonalitatea „clavecinului bine temperat". Astfel de aspecte relevante nu lipsesc din cronicile şi recenziile care au avut în vedere creaţia poetică, dominată de cuvinte cheie, precum *zăpadă*, *lumină*, *amurg*, *gând*, *suflet*, *tristeţe*, *cântec-suflet*.

O caracterizare evaluatoare, de substanţă şi expresivă, a poetului Ilie Dan, o datorăm lui Emilian Marcu, el însuşi poet de real talent şi comentator avizat al creaţiei literare contemporane: „Fără Ilie Dan cu siguranţă că Iaşul ar fi puţin mai stingher şi ar p[illegible]ile bucovinene

BDD-A32895 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:50:58 UTC)

pe care distinsul intelectual Ilie Dan le-a sculptat în *Vitraliile* sale şi le spală de lună să-şi poată vedea cât mai clar copilăria".

Din acest excurs bio-bibliografic, prin forţa lucrurilor concis, dar la obiect şi analitic, sper ca cititorii să cunoască şi să aprecieze coordonatele vieţii şi operei profesorului universitar şi scriitorului Ilie Dan. Ca om, ca profesor, Ilie Dan s-a impus uneori cu modestie, alteori convingător şi cu rezultate remarcabile, ca o personalitate importantă în cultura românească a ultimelor două decenii, onorând, prin activitatea sa, şi Iaşii, şi Bucovina natală. A investit, deopotrivă, muncă (*labor improbus*, zicea poetul Vergilius Maro), tenacitate, studiu organizat, spirit obiectiv, valenţe comprehensive faţă de valori, oameni şi cărţi, rămânând un reper însemnat în creaţia literară şi în cercetarea ştiinţifică din „dulcele târg al Ieşilor" şi din ţară.

Viaţa şi activitatea sa, bogată şi variată (lingvist, filolog, editor, traducător, istoric literar, poet şi publicist), l-au impus între cei aleşi prin truda şi talentul său, prin onestitatea şi modestia care l-au însoţit de-a lungul celor 75 de toamne (la propriu şi la figurat), prin omenie, luptă pentru adevăr şi prin încrederea acordată celor din jur, din copilărie până la senectute.

Nu întâmplător, Oltea şi Ioan Ieţcu scriau în 1985 următoarele rânduri: „Prof. Ilie Dan rămâne o conştiinţă cultural-literară autentic românească, legată prin mii de fire nevăzute de Bucovina şi de satul său, o valoare clădită pe dragostea de adevăr şi frumos a celui născut în mediul rural, sănătos între ţăranii săi din Pârteştii de Jos, şi ne mândrim că i-am fost colegi, că-i suntem contemporani şi prieteni...

Întreaga operă a profesorului şi a poetului Ilie Dan, ancorată puternic în realitatea tulburătoare, este oglinda unei conştiinţe înnobilate de dragostea celui care, născut pe meleaguri bucovinene, există şi se exprimă profund româneşte".

Acum, când magistrul, literatul şi Omul Ilie Dan a devenit partener de dialog la „masa umbrelor", să ne reamintim liniile pentru un portret de intelectual, aşa cum au fost trasate de universitarul ieşean Ion Popescu-Sireteanu: „Energic, tenace, neinvidios, nebârfitor şi nemăreţ, prin munca sa dăruită nouă, tuturor el (Ilie Dan – n. n.) reprezintă un model de cărturar, un mare iubitor de oameni şi un adevărat patriot".

Fără a vorbi despre Omul întruchipat de către cel ce a fost Ilie Dan, orice schiţă de portret rămâne numai... o palidă încercare. Vom spune doar că era „bolnav" de *bucovinie* – termen ce-i aparţine (compunere din *bucovinean* + *omenie*), cred, şi pe care mi l-a scrijelat într-un autograf pus pe una dintre minunatele sale cărţi.

Bucovineanul Ilie Dan s-a supus legii firii şi a plecat în seara zilei de 23 martie 2014 să-l întâlnească pe ilustrul său dascăl, celălalt mare bucovinean, pe Ştefan Cuciureanu, undeva dincolo de ceruri, pe unde va fi hălăduind acesta.

Noi toţi cei care l-am cunoscut pe profesorul, literatul şi, mai ales pe omul Ilie Dan, purtăm în suflet amintirea „drumeţului înzăpezit", care, risipindu-se pe sine, ne-a dăruit cu generozitate deosebita bucurie a înţelepciunii şi a metaforei.

Vasile Diacon

BDD-A32895 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:50:58 UTC)